

РОЗДІЛ 3

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ДІТЕЙ 6-7-РІЧНОГО ВІКУ

- ▶ Початок навчання у школі: вплив на емоційний стан і поведінку дитини
- ▶ Особливості психічних і пізнавальних процесів
- ▶ Етапи та умови розвитку пізнавальних інтересів
- ▶ Особливості розвитку дитини під час організації навчання

ПОЧАТОК НАВЧАННЯ У ШКОЛІ: ВПЛИВ НА ЕМОЦІЙНИЙ СТАН І ПОВЕДІНКУ ДИТИНИ

У дитини своє особливе уміння бачити, думати і відчувати; немає більш безглузлого, ніж намагатися підмінити у них це вміння нашим.

Жан-Жак Руссо

навчання у школі – визначний момент у житті дитини

новий статус «Я – школяр»

початок навчання є для кожної дитини сильним стресом для дитини

Початок навчання у школі – визначний момент у житті дитини. Він кардинально змінює весь спосіб її буття. Властиве дошкільно безпечне й безтурботне середовище змінюється світом, наповненим безліччю вимог, обов'язків і обмежень: жорсткий режим відвідування школи; систематична праця, укладена в більші часові рамки; нові норми і правила поведінки; виконання вказівок учителя.

Свій новий статус школяра дитина не завжди сповна усвідомлює, але обов'язково відчуває і переживає його: пишається тим, що стала дорослою; з'являється бажання бути успішною у навчанні. Для першокласника це означає те саме, що бути хорошим і улюбленим. Дитина переконана в тому, що у неї має все виходити, тому сильно переживає свої невдачі, не завжди розуміє їх причини.

Початок навчання є для кожної дитини сильним стресом – водночас із тим, що її переповнюють почуття радості, захвату або здивування, відчуває тривогу, розгубленість, напругу. У зв'язку з цим у першокласників в перші тижні відвідування школи знижується опірність організму, можуть порушуватися сон, апетит, підвищуватися температура, загострюватися хронічні захворювання. Діти можуть без причини вередувати, дратуватися, плакати. Вони легко відволікаються, не здатні до тривалого зосередження, володіють низькою працездатністю і швидко стомлюються, збудливі, емоційні, вразливі. У зв'язку з таким станом традиційно для нашої школи на перші тижні припадає адаптаційний період, під час якого менша кількість уроків, незначне навчальне навантаження, режим дня схожий на той, до якого діти звикли до школи.

<http://klasnaocinka.com.ua/ru/article/adaptatsiinii-period-ta-pedagogichni-osoblivosti-o.html>
<http://www.myshared.ru/slide/1216319/>

*зміна соціальної
ситуації розвитку
дитини*

Водночас із початком шкільного навчання відбувається вирішальна зміна соціальної ситуації розвитку дитини. Її відносини із дійсністю перебудовуються: система відносин «дитина – дорослий» диференціюється на дві частини: «дитина – батьки» та «дитина – учитель». При цьому остання визначає відносини між дитиною і батьками, дитиною й іншими дітьми. Маленький школяр стає суб'єктом соціальних стосунків і наділяється суспільно значущими обов'язками, за виконання яких отримує громадську оцінку. У першому класі для дитини вчитель стає найбільш значущою персоною. Його похвала або осуд часто важливіші, ніж оцінка батьків.

В основі навчання молодших школярів перебуває взаємодія дітей і дорослих – гра, спільна праця, пізнання, спілкування. Поступово дитина стає активним учасником цього процесу. Вона спільно з учителем визначає мету, відкриває нові знання, засвоює навчальні дії, експериментує, несе відповідальність за свою роботу. Тож, важливо відразу уникнути авторитарного впливу на особистість дитини, встановити й підтримати добрі стосунки, довіру у спільній діяльності.

*організації особливого
середовища*

Нова ситуація розвитку обумовлює необхідність організації особливого середовища ([Розділ 4](#)) й віковідповідної діяльності, в якій дитина могла б себе реалізувати. Визначальним для вибору форм і способів реалізації навчання є дані вікової психології про те, що початок навчання у школі збігається з початком другої фізіологічної кризи – «кризи семи років». Великі зміни у сфері соціальних відносин і діяльності дитини відбуваються на фоні перебудови всіх систем і функцій організму, що вимагає більшого напруження та мобілізації його резервів.

У цей період життя змінюється психологічний портрет дитини, перетворюються його особистість, пізнавальні і розумові можливості, сфера емоцій і переживань, коло інтересів.

ОСОБЛИВОСТІ ПСИХІЧНИХ І ПІЗНАВАЛЬНИХ ПРОЦЕСІВ

Якими є особливості дитини 6 – 7-ми років?

процес сприймання

У дітей шестирічного віку процес сприймання готовий до переходу на якісно інший рівень – виникає можливість формування складних еталонів, які ґрунтуються на взаємно підпорядкованих ознаках.

Це полегшує впізнавання і категоризацію на основі не лише сенсорних, а й сутнісних характеристик об'єктів.

Одним із прикладів таких змін є здатність першокласників класифікувати об'єкти за різними ознаками. Тому вивчення інтегрованого курсу або предметів у 1 класі варто розпочинати темами ([Розділ 6](#)), що передбачають аналіз об'єктів за різними ознаками, далі – їх узагальнення й класифікацію за визначеними ознаками.

Водночас зауважимо, що зазвичай першокласники можуть виділити з нескінченної кількості властивостей лише 2 – 3. У міру розвитку дітей, розширення їхнього світогляду така здатність вдосконалюється, проте, необхідно також і спеціально вчити школярів бачити в предметах та явищах різні сторони. Для цього можна застосовувати прийом порівняння одного предмета чи явища з іншим.

<https://www.youtube.com/watch?v=inbv3gSbxo8>

зорове сприймання

У цей період навчання слід зважати на один із виявів труднощів зорового сприймання – феномен дзеркальних рухів. Він проявляється у помилках графічної діяльності: реверсії форми, порушення порядку елементів і напрямів написання.

Це пояснюється тим, що механізми організації зорово-просторової діяльності, дрібної моторики і зорово-моторної пам'яті ще недостатньо зрілі, хоча діти добре копіюють, штрихи в них стають більш чіткими і завершеними. Тому до таких проявів потрібно ставитися з розумінням, не форсувати навчання й запобігати панічним реакціям з боку дітей, а особливо – їхніх батьків.

Так само прийнятною є діяльність, пов'язана з просторовою орієнтацією. Навчальний зміст доцільно збагачувати завданнями на визначення місця розташування об'єктів, орієнтування на площині тощо (вправи на штрихування, відтворення пропорцій, зорові і графічні диктанти, встановлення закономірностей, продовження послідовностей та ін.).

https://www.facebook.com/priobshtavashtooobrazovanie/?hc_ref=ARRGazAtgST-i5bOADXsbGh_yCiLGT5nzOPkSicTiRZdAAAdZFJBcrVdYG1Cr8GXwWkM

пізнавальні процеси

Молодший шкільний вік є періодом розвитку пізнавальних процесів: вони стають усвідомленими і довільними. Дитина поступово вчиться управляти увагою, пам'яттю, мисленням.

- ✓ **Увага** першокласників на цьому етапі ще слабо організована, вона має невеликий об'єм, погано розподіляється, нестійка.

Тому для концентрації дітям потрібна зовнішня допомога (часта зміна завдань, цікаві ілюстрації, звукові сигнали, ігрові ситуації тощо). Відволікання у дітей на уроках досить високе, натомість контролювати свої дії (наприклад, перевірити наявність помилок в написаному) дитина ще вміє погано.

Увага багато в чому визначається темпераментом кожної дитини, стилем сприймання.

Так,

- діти аудіального типу краще сприймають інформацію на слух;
- візуального типу – на зображеннях;
- кінестетичного – легше засвоюють матеріал у практичній діяльності.

Тому буде корисним виявити відповідні особливості за допомогою спеціальних методик, й урахувати результати цього міні-дослідження у доборі методичних прийомів і форм навчання.

<https://dytpsyholog.com/2015/02/14/інструменти-діагностики/>

<http://yrok.pp.ua/serednya-osvta/7119-dagnostika-ditini-vidi-metodi-testi-dlya-dtey.html>

<https://www.youtube.com/watch?v=Zu5JQsxfuPM>

- ✓ Проте, у першокласників добре розвинена мимовільна **пам'ять**, яка фіксує яскраві, емоційно насичені для дитини відомості і події її життя, отже у навчанні доцільно використовувати цікаві й захоплюючі матеріали, яскраві візуальні опори, динамічні включення, емоційно збагачені ситуації тощо.

Пам'ять характеризується високою мірою механічного запам'ятовування на основі численних повторень. Однак її самоконтроль ще не сформований – добре, швидко й на тривалий час засвоюється те, що справило сильне враження.

- ✓ Натомість **уява** дітей у цьому віці досить розвинута, вона має не лише відтворювальний, а й творчий характер.
- ✓ Від початку навчання центральне місце у психічному розвитку дитини займає **мислення**.

У цей період відбувається перехід від наочно-образного до словесно-логічного, понятійного мислення. У першокласників такий процес переважно характеризується конкретністю й спирається на наочні образи й уявлення.

Це означає, що для здійснення розумових операцій порівняння, аналізу, узагальнення, логічного висновку дітям необхідно спиратися на наочну основу. Саме тому на уроках у першому класі систематично використовують дидактичний роздавальний матеріал.

<https://www.youtube.com/watch?v=-xYXbLP1w0I>

дрібна моторика

Побіжно зауважимо, що описана вище діяльність повинна відбуватися паралельно з розвитком дрібної моторики. Однак у дітей дрібні м'язи кисті руки та пальців поки недостатньо сформовані, не

завершене окостеніння кісток зап'ястя і фаланг пальців, у них ще недосконала нервово-м'язова регуляція.

Тому на уроках доцільно виконувати велику кількість практичних вправ з роздатковим матеріалом – картинками, геометричними фігурами різного розміру і кольору, паличками, намистинками, гудзиками, горіхами, шишками тощо. Не варто зловживати надмірною кількістю одноманітних і частих графічних вправ, аби запобігти втомлюваності, роздратуванню, втраті інтересу.

Існують емпіричні дані, що виконання одного виду роботи має тривати стільки хвилин, скільки років життя дитини.

<https://www.youtube.com/watch?v=4AjEpgbKrA&t=13s>

зміст навчання
поступово
розширюється
колом
абстрактних
понять

Між тим, до 6 – 7 років сфера пізнання дитини розширюється на більш абстрактні характеристики середовища. Відбувається перехід сприймання на якісно інший рівень організації, що зумовлює розвиток здатності розуміти деякі абстрактні властивості об'єктів навколишнього світу. Тому зміст навчання поступово розширюється колом абстрактних понять. Для розвитку мислення постійно потрібна «пожива». Реальним живленням для мозку є інформація ідеального (абстрактного) характеру.

підтвердження
конкретними
прикладними

У змісті навчання вона представлена знаннями, що подаються через поняття, уявлення, закони, залежності, закономірності тощо. Однак, розуміння цих елементів змісту досягається лише за умови конкретного підтвердження прикладами. Вони мають бути близькими до реального життя дитини, оскільки її мислення тісно пов'язане з особистим досвідом, і тому в предметах вона виділяє ті сторони, які свідчать про їх застосування, про дії з ними.

У цьому зв'язку в перші місяці навчання особливо важливо спиратися на дошкільні надбання дітей, тому початкові теми інтегрованого курсу варто пов'язати з узагальненням і систематизацією уявлень дитини про зрозумілі й доступні поняття, сформовані у передшкільний період.

<https://www.youtube.com/watch?v=q0DrWU8wucA&t=1138s>

ЕТАПИ ТА УМОВИ РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ

Для повноцінного засвоєння молодшими школярами розумових дій і понять доцільно дотримуватись такої послідовності:

1) виконання опредмеченої дії.

Цей етап заснований на отриманні реального досвіду. Діти маніпулюють групою фізичних об'єктів, виділяють в них ті аспекти, які свідчать про їх застосування, виконують дії з ними. Для виконання опредмечених дій використовують або реальні предмети, або їх моделі (палички, смужки, намистини, кубики тощо).

2) виконання дії у частково матеріалізованій формі.

Тобто працюють з об'єктами, зображеними на ілюстраціях посібників або на екрані. Ті самі дії, що розглядалися на попередньому етапі, тепер подаються у вигляді зображень. Такі дії супроводжуються детальним коментуванням уголос кожного кроку, тобто зі словесним роз'ясненням усіх здійснюваних операцій. До наступного етапу переходять лише після ретельного закріплення матеріалу.

3) виконання дії в абстрактному вигляді за допомогою системи символів, знаків.

На цьому етапі коментування дії поступово переходить у внутрішній план – спочатку вона промовляється пошепки, а потім – про себе в розгорненому, й, нарешті, – скороченому вигляді.

За такою ж послідовністю формують в учнів уміння. Це тривалий процес, його не можна проводити ущільнено за короткий час.

З цією метою використовують численні вправи різного рівня засвоєння – від репродуктивного наслідування, виконання за зразком – до перенесення розумової або практичної дії у змінені умови (завдання із зайвими даними, творчі завдання, завдання з логічним навантаженням тощо).

<https://www.bsu.by/Cache/pdf/428333.pdf>

<https://www.youtube.com/watch?v=3jAcQKpzFt4&t=446s>

<https://www.youtube.com/watch?v=KVEayhaeRgM&t=818s>

**Рушійною силою навчання
у молодших школярів постають
пізнавальні інтереси.**

Хоча у шестирічних першокласників переважають ігрові інтереси, їм також притаманна цікавість до шкільного життя як відображення бажання бути дорослішими.

«Діти прагнуть до шкільного життя зовсім не для того, щоб продовжити там свої ігри, а для того, щоб утвердитися у своєму дорослішанні»

Ш. О. Амонашвілі

Таку властивість можна пояснити потребою у нових враженнях і природною допитливістю, її відносить до числа сприятливих передумов формування в молодших школярів позитивних мотивів навчання.

**інтерес
до навчання**

Інтерес до навчання у дітей цього віку вкрай нестійкий, більшість із них не виявляє вольових зусиль до подолання навчальних труднощів, натомість тривалий час цікавляться зовнішнім боком шкільного життя.

Проте, позитивного ставлення до школи, до статусу школяра недостатньо для забезпечення стійкого мотиву навчання, якщо дитину не цікавить сам процес пізнання.

**емоційно-
вольова сфера**

Емоційно-вольова сфера першокласників також має певні особливості. У цьому віці відбувається формування нового типу поведінки, який визначається суб'єктивними уявленнями дітей про поведження.

- Вони вже можуть диференціювати свої бажання і обов'язки, усвідомлювати себе частиною колективу.
- У них помітно зростає здатність оцінювати власну діяльність і вчинки.
- Учні можуть узгоджувати свої дії з діями інших, проте не завжди нехтують своїми інтересами заради спільних, групових інтересів.
- У дітей означеного віку недостатньо обмірковані імпульсивні дії і вчинки співіснують з окремими формами довільної поведінки.

Таким чином, у шестирічних першокласників переважають побіжні інтереси, спрямовані на привабливі предмети, факти та явища (рефлекс «Що таке?») або на окремі захоплюючі, емоційно забарвлені види діяльності (малювання, ліплення, аплікація, драматизація, танці тощо). Ці інтереси часто викликані випадковими обставинами чи природною цікавістю.

Водночас, учні цієї вікової групи переважно готові до оволодіння цілеспрямованим процесом пізнавальної діяльності, збагачення досвіду новими видами діяльності.

Організуючи будь-яку діяльність, передусім вона має
викликати в учнів певну зацікавленість.

цікавість

Цікавість є початковою стадією пізнавальної спрямованості дитини. На цьому етапі вона безпосередньо пов'язана не із змістом діяльності, а з емоційною реакцією на новизну ситуації, подразників, з якими стикається учень у процесі активної взаємодії з предметами і явищами навколишньої дійсності.

Цікавість не виходить за межі відображуваного; це простий прояв дослідницького рефлексу.

Під час первинного ознайомлення з певним видом діяльності цікавість можуть збудити приклад учителя, манера його поведінки, його ентузіазм та зацікавленість у справі, наочні посібники, досвід діяльності інших учнів тощо.

допитливість

На основі цікавості виникає допитливість – прагнення дитини проникнути за межі побаченого. Для допитливості є характерним прагнення до пізнання глибших зв'язків і відношень; вона виявляється у формі загального інтересу до всього, з чим доводиться стикатися дитині.

Це, у свою чергу, призводить до того, що від елементарного безпосереднього інтересу до нових фактів і цікавих явищ він переростає в інтерес до пізнання істотних властивостей предметів і явищ, до встановлення причиново-наслідкових зв'язків, закономірностей.

Таким чином формуються зовнішні мотиви, які у подальшому породжують диференційовані пізнавальні інтереси. Вони характеризуються прагненням розв'язати можливі проблемні питання на практиці, потребою творчого застосування знань, їх поповнення.

Для ефективності розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів необхідні відповідні умови, зокрема такі:

1. Урізноманітнення чуттєвого досвіду.
2. Усвідомлення учнем особистої та суспільної цінності знань і вмінь, які набуваються.
3. Переживання успіху у роботі, наявність позитивної емоційної атмосфери.
4. Помірна складність і посиленість завдань.
5. Опора на попередній досвід учня.
6. Активний, продуктивний і творчий характер діяльності.
7. Сформованість в учнів провідних прийомів навчальної діяльності.

регуляція поведінки

Важливим новоутвореннями в молодшому шкільному віці є якісно новий рівень розвитку довільної регуляції поведінки; рефлексія, аналіз, внутрішній план дій; розвиток нового пізнавального ставлення до дійсності; орієнтація на групу однолітків.

Цей вік є сприятливим для формування мотивів учіння, розвитку стійких пізнавальних потреб; розвитку продуктивних прийомів і навичок навчальної діяльності; розкриття індивідуальних особливостей і здібностей; розвитку навичок самоконтролю, самоорганізації та саморегуляції; становлення адекватної самооцінки; розвитку критичності в ставленні до себе та оточуючих; засвоєння соціальних норм, розвитку навичок спілкування з однолітками, встановлення тісних дружніх контактів.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ДИТИНИ ПІД ЧАС ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ

Окремо варто зупинитися на деяких особливостях розвитку сучасних дітей 6 – 7-ми років, які варто враховувати під час організації навчання першокласників. Вони заповнені з професійних джерел нейропсихологів і нейропедагогів, де сформовано психологічний портрет сучасної дитини.

Останніми роками все більше дітей не мають бажання йти до школи. причини такого стану різні, зокрема:

1. діти об'єктивно набагато більше знають про школу й часто з телебачення або з розмов між дорослими в негативному контексті;
2. вони не сприймають вступ до школи як щось особливе, етапне. Раніше вважалося, що дитина-першокласник вже вміє себе організувати, відчуває змістовний інтерес до школи. У термінах психології, це певне «ядро особистості», яке зумовлює інші властивості, інтелектуальні та емоційні. Зараз ми не знаходимо такого ядра у дітей на порозі їхнього шкільного життя;
3. для сучасних першокласників школа – це вже не те безумовно привабливе місце, яким вона була 30 років тому й закріплена в стереотипах старших поколінь.

Переважає більшість літератури з вікової психології, якою користуються у вищій школі, описує першокласників ХХ століття. Порівнюючи ту картину, що ми бачимо сьогодні, з власним дитинством або з дітьми, які приходили до школи 20-15 років тому, нинішнє хочеться назвати «неправильним». Багатьом так і здається, що дитинство, наприклад, 70-80-х було «ідеальним». В описах класиків вітчизняної психології воно виглядає як дуже «правильне». Але тоді не може бути, що протягом всієї людської історії дитинство розвивалося, поліпшувалося, досягло свого апогею у 1980-і рр., а потім раптом стало псуватися.

У чому ж причина того, що сучасні діти значно відрізняються від своїх однолітків 30 років тому? Передусім, батьки стали менше спілкуватися з дітьми. За об'єктивними даними, до 70% дітей пережили родовий стрес при патології вагітності та пологів, що впливає на розвиток дітей у цілому. Зрозуміло, що стан психологічного і психічного розвитку впливає на розумові процеси, які в основі навчальної діяльності.

- ✓ Як відомо, першим компонентом будь-якої діяльності є мотиви. Що відбувається нині з **мотиваційною сферою** молодших школярів?

Раніше основним питанням дітей 5–6 років було «Чому?» (так званий вік «чомучок»). У сучасних же дітей – «Навіщо?». Тобто діти зосереджуються не на причинно-наслідковій залежності між об'єктами і явищами, а **їх цікавить сенс своїх вчинків і дій.**

Отже, із сучасними дітьми **треба домовлятися, повсякчас мотивувати на виконання певної роботи.** Тепер не лише кожен урок слід розпочинати так званим «мотиваційним моментом», а кожен його етап чи навіть завдання. Зважаючи, що слова дорослого не завжди відразу сприймаються учнями, **доцільно повсякчас ілюструвати сказане,** наприклад, готовими роботами, власним прикладом, практично (компетентнісно, життєво) зорієнтованими завданнями, обов'язковою умовою яких є близький дитині життєвий контекст.

- ✓ Наступна проблема – заняття дітей у вільний час вдома. Переважну кількість часу діти проводять з різноманітними гаджетами, за переглядом телепередач або за грою на комп'ютері.

Як наслідок, під впливом хаотичного потоку інформації, що тисне на свідомість дитини, їй важко зосередитись, складно збагнути, що важливе. Такий стан психологи називають «*ситуацією розірваних зв'язків*». Отже, дітям необхідне постійне зовнішнє стимулювання, яке вони звикли одержувати з екрану, тому їм складно сприймати усне мовлення вчителя чи інших учнів, у результаті – складнощі з розумінням текстів (написаних чи почутих).

Як учителю привертати увагу до своїх слів?

Часто спрацьовує момент неочікуваності, коли *вчитель виконує екзальтовану роль або робить якусь неочікувану справу*. Проте, не варто цим зловживати – учитель і учні мають бути друзями, але вони не ровесники.

Можна порадити скористатися додатковими сигналами, умовними позначеннями. Наприклад, як домовитись, коли всі повинні затихнути й звернути увагу на вчителя. Учитель підіймає руку й так само роблять всі учні, які помітять цей рух.

Ті педагоги, які використовують цей прийом, відзначають, що відбувається швидка ланцюжкова реакція; дітям, які встигли раніше за інших помітити сигнал, це видається грою; так поступово шум стихає, решта учнів помічають зміну й приєднуються до загалу.

Так само використовують *сигнальні картки*, коли учні, наприклад, хочуть сповістити вчителя про розуміння завдання або складнощі в його виконанні (краще їх виготовити самостійно – на кольоровому цупкому папері кожному обвести свою долоню, вирізати й прикріпити до неї цупку довгу смужку).

Чому учням складно переносити увагу з одного предмета діяльності на інший?

При постійному безконтрольному перегляді комп'ютерних ігор, програм, телевізора, де відбувається швидка зміна кадрів, у дитини активізуються тільки високочастотні компоненти. Проте, основним фактором організації будь-якої психомоторної діяльності – мовної, графічної та ін., є низькочастотні ритми довільних фізичних зусиль.

Отже, не варто зловживати на уроках використанням персональної комп'ютерної техніки. Як не дивно, але і в сучасних умовах ілюстрації мають більший позитивний вплив.

Також обережно треба використовувати нині популярну геймофікацію – технологію застосування ігрових механік у неігрових процесах. Її пропагандисти стверджують, що при правильному застосуванні цей підхід дозволяє в рази збільшити ефективність вирішення завдань.

Однак, усім відомо про схильність дітей до ігроманії. Дедалі частіше чути нарікання батьків, що крім комп'ютера дітей нічого не цікавить. У зв'язку з цим на сполох б'ють не тільки психологи, які прирівнюють шкоду від ігроманії до алкоголізму та наркоманії, а й нейрофізіологи, які помічають у дітей виражену деградацію розумових процесів, зниження інтелектуальної лабільності, навіть ураження сірої речовини.

Це має нас застерегти не лише від цілісного застосування названої технології, а й від інтенсивного використання її елементів.

За спостереженнями психофізіологів, після комп'ютерної гри (в тому числі комп'ютерного тренажера) дитина може повернутися до нормального стану, в якому здатна сприймати навчальну інформацію, лише через 10-15 хвилин.

Швидка зміна кадрів розгальмовує дитину, не дозволяє їй зосередитись.

Тому урок бажано будувати таким чином, щоб більша частина часу приділялася розгляду однієї теми, при чому завдання мають вибудовуватись у систему, де поступово змінюється рівень завдання – від розпізнавання й репродуктивного відтворення, через групу завдань на розуміння, до завдань на застосування. Решта – відходить на периферію – повторення, пропедевтика вивчення нового.

- ✓ З іншого боку, всім відомо, що основною сучасних рисою дітей є кліповість мислення, отже вони погано сприймають одну картинку, з якою треба працювати тривалий час.

Можна запропонувати, наприклад, серію малюнків, побудовану за принципом коміксів, а ще краще – частіше змінювати види активності на уроці.

Наприклад, під час вивчення теми в 1 класі «Форма предметів. Геометричні фігури» спочатку організовуємо роботу з роздавальним дидактичним матеріалом: діти виконують практичні вправи – із набору запропонованих фігур вибирають, наприклад, трикутники; потім – сині трикутники; далі – сині круги (завдання рівня розпізнавання). Після цього працюємо з навчальним посібником, у завданні якого треба зіставити форми зображених предметів із геометричними фігурами (завдання рівня розуміння). Далі – об'єднуємо учнів у групи й пропонуємо розташуватися так, щоб утворився чотирикутник, трикутник, овал тощо (завдання рівня розуміння). Знову працюємо в навчальному посібнику й виконуємо графічну вправу – треба намалювати стільки паличок, скільки круглих предметів на малюнку (завдання рівня застосування) тощо.

Зауважимо, що на уроці не можуть переважати репродуктивні завдання. Вони щонайменше учням нецікаві. Набагато продуктивнішими є пошукові завдання, які залучають до творчого мислення навіть першокласників («поміркуй, чому...», «здогадайся, який секрет...» та ін.).

- ✓ У сучасних дітей, на відміну від їхніх однолітків кінця ХХ століття, у яких переважав наслідувальний рефлекс, спостерігається рефлекс свободи – вони самі вибудовують систему поведінки, що спостерігається у наймолодшому віці.

Як надати свободу учням, проте не зашкодити навчанню, не внести в нього дезорганізацію?

Передусім шляхом пропонування завдань однієї змістової сутності, але у різних форматах.

Наприклад, під час вивчення в 1 класі просторових відношень, можна запропонувати учня кілька варіантів завдань однієї суті (вказати, які об'єкти розташовані ліворуч, а які – праворуч), але по-різному ілюстрованих. Кожен учень має обрати завдання, яке захоче. Або під час закріплення табличних випадків додавання і віднімання чисел у межах 10 ми можемо пропонувати учням традиційні завдання («Знайди значення виразів»), а також незвичної форми: зафарбувати частини картинки з написаними виразами, що мають певне значення; утворити пари між виразами й числами, які є їх значеннями (тестова форма); скласти завдання для однокласників. Оригінальним буде завдання такого плану: на пластикових ложках маркером написати по одному виразу на кожній і запропонувати зібрати в стаканчик ложки, де результат – певне число.

Таким чином, учні в момент самостійного вибору завдань **відчують свою значущість, що в цілому, позитивно вплине на їхнє самоствердження.**

Таким чином, урахування особливостей розвитку сучасних дітей у навчальному процесі дозволить вибудувати систему відносин на основі довіри і розуміння. Це важливо з огляду на те, що система відносин домінує над потребою традиційного надбання знань.

https://www.facebook.com/melfmru/videos/1940003452905588/?hc_location=ufi

<https://www.youtube.com/watch?v=vtBaylx75jw&feature=share>

http://www.koob.ru/semenovich/semenovich_neuropsychological_diagnostik